

Kommittédirektiv

Utveckling av det militära försvarets
utbildningssystem

Dir.
2002:41

Beslut vid regeringssammanträde den 14 mars 2002.

1. Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare får till uppgift att redovisa hur det militära försvarets utbildningssystem fortsatt bör utvecklas.

Utredaren skall inledningsvis analysera det militära försvarets långsiktiga kompetensbehov med utgångspunkt från Försvarmaktens huvuduppgifter och avgränsat till kompetenskraven som ställs på anställd personal inom det militärförsvaret.

Utredaren skall därefter klarlägga hur detta kompetensbehov bör tillgodoses. Inom ramarna för detta skall utredningen utvärdera behovet av utbildning avseende såväl längd och utformning som innehåll.

Utredaren skall föreslå vilken status den militära utbildningen bör ges i jämförelse med annan eftergymnasial utbildning och i vilken omfattning utbildningen bör utmynna i examina som är jämförbara med andra utbildningsexamina. Vid denna bedömning skall utredaren även överväga hur ansvaret för att genomföra olika delar av utbildningen bör fördelas och redovisa en bedömning av vilka delar av utbildningen som bör genomföras utanför det militära utbildningssystemet.

Vid bedömningen av utbildningens status skall utredaren även redovisa vilka ekonomiska villkor som bör gälla för de yrkes- och reservofficersaspiranter som utbildas samt för dem som genomgår en anpassad yrkes- eller reservofficersutbildning.

2. Behovet av fortsatt reformering - bakgrund

Genom beslut den 5 december 1996 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att genomföra en översyn av det militära försvarets skolverk-

samhet. Utredningen överlämnade sitt slutbetänkande Försvarsmaktsgemensam utbildning för framtida krav (SOU 1998:42) i mars 1998 med förslag till hur utbildningsverksamheten skulle kunna bedrivas och samordnas för ett bättre resursutnyttjande. Utredningen föreslog bl.a. att ett yrkesofficersprogram med viss försvarsmakts- och försvarsgrensgemensam utbildning skulle inrättas samt att stabs-, chefs- och fackprogram skulle inrättas. Utredningen lämnade dessutom förslag om inrättandet av det taktiska programmet och reservofficersprogrammet.

Skolutredningen behandlades i två steg av regeringen, dels i budgetpropositionen för 1998 och dels i propositionen Förändrad omvärld, omdanat försvar (prop.1998/99:74). I propositionen behandlade regeringen en ny struktur för yrkes- och reservofficersutbildningarna. Grunden för dagens utbildningsprogram lades därmed.

Den 4 november 1999 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att redovisa en samlad syn på Försvarsmaktens personalförsörjning (SOU 2001:23). Försvarsutskottet hade dessförinnan vid flera tillfällen begärt förslag från regeringen om ett sammanhållet reformerat personalförsörjningssystem för samtliga personalkategorier inom Försvarsmakten. Utredningen utvärderade bl.a. utbildningssystemet och konstaterade att den totala utbildningstiden för yrkesofficerare är för lång. Utredningen föreslog därför att det taktiska programmet skulle tas bort, att chefsprogrammet skulle kortas ner och att stabsprogrammet och grundutbildningstiden skulle förlängas.

Regeringen redovisade i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) behovet av en fortsatt reformering av det militära utbildningssystemet så att det tillgodoser framtida kompetensbehov och bidrar till att skapa alternativa karriärvägar för anställd personal. Avseende det framtida kompetensbehovet bedömde regeringen att den ökade internationella verksamheten ställer nya krav på utbildningen. Regeringen konstaterade dock att ytterligare överväganden är nödvändiga innan ett förslag kan redovisas för riksdagen. Därutöver bedömde regeringen att officersutbildningen i många avseenden vad avser nivå och kvalitet är fullt jämförbar med högskoleutbildning och att den också kan likställas med andra eftergymnasiala utbildningar.

Försvarsmaktens utbildningsbehov har följaktligen utretts tidigare, men det finns trots detta fortfarande ett antal frågor där re-

geringen bedömer att ytterligare överväganden är nödvändiga för att en fortsatt reformering skall kunna genomföras. Arbetet med dessa frågor kan inte bedrivas isolerat utan måste utgå från en helhetssyn på det militära försvarets kompetensbehov och de krav på utbildning som följer av detta.

3. Uppdraget

3.1 Kompetensbehovet inom det militära försvaret

Vilket är det militära försvarets kompetensbehov?

Utredaren skall analysera det militära försvarets långsiktiga kompetensbehov med utgångspunkt från Försvarmaktens huvuduppgifter och avgränsat till kompetenskraven som ställs på anställd personal inom det militära försvaret. Utredaren skall även beakta det behov av officerskompetens som kan finnas utanför Försvarmakten. Utredaren skall redovisa en bedömning av vilka grundläggande och generella krav som bör ställas på alla officerare. Utredarens bedömning av det militära försvarets kompetensbehov skall redovisas och därefter ligga till grund för utredningens fortsatta arbete.

Regeringen förklarade i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop. 2001/02:10) att reformarbetet bör grundas på de krav som övergången från ett invasionsförsvaret till ett insatsförsvaret, de internationella insatserna, anpassningsförmågan och den väpnade striden ställer. Behovet av såväl ökad detaljkunskap som breddad kompetens inom försvaret ställer krav på utbildningar som både erbjuder stor bredd och stort djup, dvs. chefsutbildningar förutom fack- och expertutbildningar.

3.2 Det militära försvarets utbildningsbehov m.m.

Vilken utbildning krävs för att täcka kompetensbehovet?

Utredaren skall lämna förslag på hur det kompetensbehovet kan tillgodoses på ett ändamålsenligt sätt avseende utbildningarnas längd, mål och innehåll. Utredaren skall pröva om det militära försvarets kompetensbehov kan tillgodoses samtidigt som personalresurser frigörs för andra ändamål. Utredaren skall även lämna för-

slag på hur den gemensamma yrkes- och reservofficersutbildningen bör utformas för att de grundläggande, generella kraven på kompetens skall kunna tillgodoses.

Hur lång bör utbildningstiden vara?

Utredaren skall undersöka och redovisa möjligheterna att minska den skolbundna tiden. I undersökningen skall såväl alternativet att förkorta den totala utbildningstiden för officerare som genomgår samtliga skolsteg som alternativet att minska antalet elever som genomgår skolstegen granskas. Det förslag om att införa en treårig grundläggande yrkesofficersutbildning som Personalförsörjningsutredningen lämnade i sitt betänkande Personal för ett nytt försvar (SOU 2001:23) skall prövas i syfte att minska skillnaderna mellan den grundläggande officersutbildningen och civil eftergymnasial utbildning. Utredaren skall pröva om en treårig utbildning eller annan sammanhängande utbildning är ändamålsenlig med utgångspunkt från det militära försvarets behov av såväl kompetens som av personalresurser vid sin verksamhet.

Inom ramen för bedömningen av utbildningslängden skall utredaren belysa hur yrkes- och reservofficersaspiranternas grundläggande värnpliktstjänstgöring skall kunna kombineras med behovet av att utbilda värnpliktiga befäl för insatsorganisationens behov. Utredningens förslag avseende utbildningens längd skall särskilt belysas utifrån ett jämställdhetsperspektiv då denna påverkar möjligheterna att kombinera föräldraskap med karriär- och utvecklingsmöjligheterna inom officersyrket.

Vilka utbildningsvägar krävs för att tillgodose rekryteringen till officersyrket och för att skapa nya karriär- och utvecklingsmöjligheter?

I propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (Prop. 2001/02:10) redogjorde regeringen även för de nya karriär- och utvecklingsmöjligheter som bör skapas för anställd personal i Försvarsmakten. De krav som denna utveckling ställer på utbildning skall beaktas av utredaren.

Utredaren skall som ett led i bedömningen av vilka utbildningar som är nödvändiga för att tillgodose det militära försvarets kompetensbehov överväga ett införande av aspirantskolor. Traditionellt har befälsuttagna totalförsvarspliktiga rekryterats som yrkes- och reservofficerare efter fullgjord värnplikt. Dagens volymer av total-

försvarspiktiga är en begränsande faktor för denna rekrytering. En rekryteringsförutsättning kan därför vara att de som har intresse och som bedömts lämpliga som officerare skall kunna erbjudas en ändamålsenlig utbildning.

Som ett led i arbetet med att skapa nya karriär- och utvecklingsmöjligheter och en ökad kompetensbredd bör Försvarsmakten ges möjlighet att anställa personer med särskild kompetens efter en anpassad yrkes- eller reservofficersutbildning. Utredaren skall lämna förslag på områden inom vilka detta skulle kunna utgöra ett viktigt bidrag till Försvarsmaktens personalförsörjning. Utbildningen bör ges en utformning som tillgodoser kvalitetsaspekterna på officersyrket och utredaren skall lämna förslag på en lämplig utformning av utbildningen.

3.3 Utbildningens utformning

Vilka examina bör utbildningen leda till?

Utredaren skall pröva och lämna förslag på vilka examina som bör införas för utbildningens olika delar. Bedömningen skall ske med utgångspunkt från hur utbildningen skall utformas för att på bästa sätt kunna bidra till att det militära försvarets kompetensbehov tillgodoses.

Utredaren skall granska och värdera en utformning som innebär att utbildningen, eller delar av den, kvalitetsmässigt likställs med högskoleutbildning enligt högskolelagen. Utredaren skall därefter redovisa vilka åtgärder, inklusive eventuella författningsförändringar, som behövs för att uppnå detta.

Hur bör ansvaret för att genomföra olika delar av utbildningen fördelas?

Utbildningen skall bl.a. bygga på den kompetens som erhållits i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper förvärvade på annat sätt. Vissa delar av utbildningen är mer teoretiska under det att andra är mer praktiskt inriktade och i högre grad bygger på kunskapstillämpning. Det står utredaren fritt att föreslå förändringar avseende ansvaret för utbildningarna.

Utredaren skall peka ut de kompetenser inom det militära försvaret som på ett lämpligt sätt kan tillgodoses genom utbildning

utanför det militära utbildningssystemet. Utredaren skall belysa de organisatoriska konsekvenser som följer av förslagen tillsammans med andra eventuella förändringar.

En viktig infallsvinkel på gränsdragningsfrågorna bör vara behovet av en tydlig identitet hos det reformerade utbildningssystemet. En dynamisk och vital struktur för utbildningen skall möjliggöra att existerande kurser tas bort eller förvandlas i takt med att kompetenskraven förändras. I detta sammanhang skall möjligheterna att bygga upp starka miljöer för utveckling och forskning beaktas när så bedöms lämpligt.

Vilka ekonomiska villkor bör gälla för de yrkes- och reservofficersaspiranter som utbildas?

Utredaren skall lämna förslag på vilka ekonomiska villkor som bör gälla för yrkes- och reservofficersaspiranter samt för dem med särskild kompetens som genomgår anpassad yrkes- eller reservofficersutbildning. I de förslag som utredaren lämnar skall möjligheterna till ett eventuellt införande av studiemedelsfinansiering beaktas. Villkoren bör vara sådana att förutsättningarna stärks för att yrkes- och reservofficerare skall kunna komplettera varandra i arbetet med att lösa Försvarmaktens uppgifter.

Allmänna krav för uppdraget

Utredaren skall beakta vad som anförts i prop. 2001/02:10 om det militära utbildningssystemets utveckling och kvinnliga officerare. Eftersom ett av regeringens mål för jämställdhetspolitiken är kvinnors och mäns lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, skall utredaren särskilt belysa sina förslag från ett könsrollsperspektiv.

Utredaren skall beakta målen för integrationspolitiken i vilka ingår lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk tillhörighet. Vidare skall utredaren beakta statens ansvar att vara ett föredöme vad gäller etnisk mångfald.

Utredaren skall redovisa sina förslag tillsammans med en jämförelse av andra relevanta utländska militära utbildningssystem.

Utredaren skall även beakta vad som anförts om bl.a. uppdragsutbildning i regeringens proposition Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15).

Statens totala kostnader för utbildningarna får inte öka. Utredaren skall därför redovisa de ekonomiska konsekvenserna av sina förslag och ha i beaktande att dessa skall kunna genomföras inom oförändrade ekonomiska ramar.

Utredningen skall i sitt arbete ta hänsyn till de generella direktiv och riktlinjer som finns för kommittéväsendet.

4. Ramar för arbetet och redovisning av uppdraget

Utredningsarbetet skall bedrivas i nära samverkan med Försvarsmakten, Försvarshögskolan och Försvarets forskningsinstitut. Utredningen skall dessutom fortlöpande hålla berörda centrala arbets- tagarorganisationer informerade om sitt arbete och ge dem tillfälle att yttra sig.

Utredningen skall lämna ett delbetänkande senast den 30 september 2002 om det militära försvarets långsiktiga kompetensbehov utgående från Försvarsmaktens huvuduppgifter och avgränsat till kompetenskraven på anställd personal.

Utredningen skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 1 maj 2003.

Försvarsdepartementet

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen om utveckling av det militära försvarets utbildningssystem (Fö 2002:02)

Dir.
2002:127

Beslut vid regeringssammanträde den 24 oktober 2002

Utredningsuppdraget

Den 14 mars 2002 tillkallade chefen för Försvarsdepartementet en särskild utredare med uppdrag att redovisa hur det militära försvarets utbildningssystem fortsatt bör utvecklas. Utredaren skall inledningsvis analysera det militära försvarets långsiktiga kompetensbehov med utgångspunkt från Försvarsmaktens huvuduppgifter och avgränsat till de kompetenskrav som ställs på anställd personal inom det militära försvaret. Ett delbetänkande avseende ovan nämnda frågor skall redovisas senast 30 september 2002.

Ändrat redovisningssätt och förlängd tid för del av uppdrag

Utredaren inkom den 10 september 2002 med en hemställan om att förändra redovisningssättet och att flytta redovisningsdatumet till den 27 november. Bakgrunden till begäran är enligt hemställan att utredaren har haft svårigheter att erhålla ett tillfredsställande underlag inom tidigare utsatt tid. Regeringen bedömer att en skrivelse som bereds med alla berörda myndigheter och centrala arbetstagarorganisationer tillräckligt väl fyller kraven på förankring.

Regeringen medger att redovisningen görs på det angivna sättet senast den 27 november 2002.

(Försvarsdepartementet)

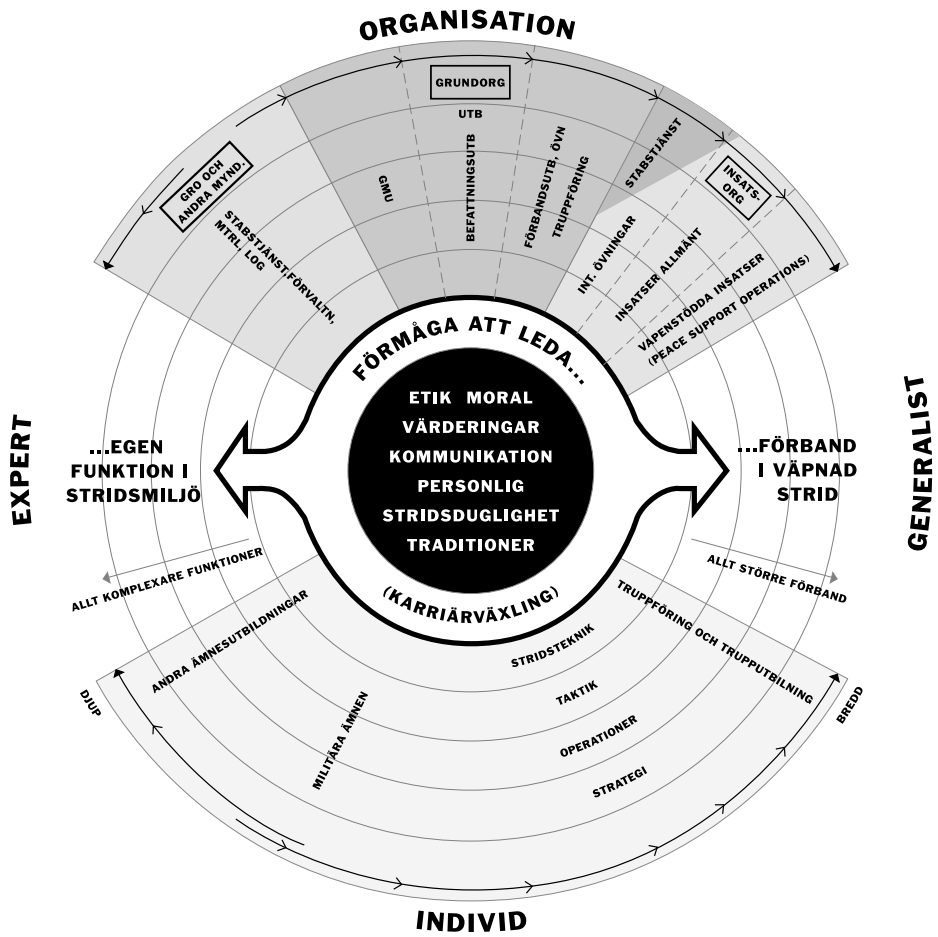
Litteraturlista

- Börjesson, D. *Civil meritvärde av plikttjänstgöring*. Opublicerat material. 2002-09-09.
- Caforio G. (Ed.). *The European Officer: A Comparative View on Selection and Education*. European Research Group on Military and Society, ERGOMAS. Pisa: Edizione ETS, 2000.
- Caforio G. (Ed.). *The Flexible Officer*. Rom: Artistic and Publishing Company, 2002.
- Carlstedt, L. *Knog och kneg, Kapitel 3 Om hierarkisk organisering och personlig utveckling*. Karlstad: FOA (nuvarande FOI), 1997.
- Dandeker, C. artikel publicerad i *"Military and Society in 21st Century Europe"*. George C Marshall European Center for Security Studies, 2000.
- Forsvarets linjeofficersuddannelser*. Danmarks evalueringsinstitut. Köpenhamn: 2003.
- Forsvarets högskolor 1818-1968*. Stockholm: Kungl Militärhögskolan, 1968.
- Forsvarshögskolan. *Forsvarshögskolan - nivå och kvalitet*. Stockholm: 1998.
- Forsvarshögskolan skrivelse 19 100:60052. *Slutrapport Självvärdering 2000*. 2001-03-12.
- Forsvarshögskolan skrivelse 19 100:60657. *Ansökan om rätt att ge vissa examina*. 2001-05-11.
- Forsvarshögskolan skrivelse 21 105:60200. *Officersaspiranter första året på YOP*. 2002-02-11.
- Forsvarsmakten Arbetsgrupp Officerskompetensutveckling. Internt arbetsmaterial. *Promemoria när- och långtidsfrågor*, 2002.
- Forsvarsmakten, Högkvarteret skrivelse 23 383:63305. Budgetunderlag för år 2004 med särskilda redovisningar. 2003-02-28.
- Forsvarsmakten, Högkvarteret skrivelse 19 130:71249 *Kvalitetsvärdering av officersutbildningen - förslag*. 1995-02-03.

- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 111:68261. *Underlag för meritvärdering av officersutbildningen*. 1997-06-19.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 100:67440. *Överbefälhavarens beslut i stort vad avser införande av nytt officersutbildningssystem*. 1998-06-15.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 100:67441. *Riktlinjer för införande av nytt utbildningssystem för officerare inom Försvarmakten*. 1998-06-16.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 100:76431. *Arbetsgruppen Examensrätt slutrapport*. 2000-12-05.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 100:60712. *Högskoleanpassning av Försvarmaktens skolsystem – Examensrätt vid Förvarshögskolan och Försvarmaktens skolor*. 2001-01-17.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 100:67531. *Arbetsgrupp Kvalitetssäkring av Försvarmaktens skolsystem*. 2001-06-06.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 23 210:62285. *Perspektivplanen, rapport 6*. 2002-02-28.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 19 100:66759. *Utbildningsmål för Försvarmaktens programutbildning*. 2002-05-13.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 16 200:68827. *Försvarmaktens delrapport 1, Ett reformerat personalförsörjningssystem för Försvarmakten*, 2002-08-12.
- Försvarmakten, Högkvarteret skrivelse 16 130:60456. *Slutrapport från Arbetsgruppens nytt kompetensförsörjningssystem (AG Nytt KFS)*. 2003-01-13.
- Försvarmakten, *Militärstrategisk Doktrin 2002* (M7740-774002). Stockholm, 2002
- Förvarshögskolan och Försvarmakten, *Kompetens i centrum* (M7734-740021). Stockholm: 2001.
- Försvarspolitiska propositionen 2001/02:10, *Fortsatt förnyelse av totalförsvaret*.
- Försvarsutskottet. *Betänkandet Försvarmaktens personal*. 2001/02: FöU7.
- Hansson, J. *Skapande personalarbete, Lärande och kompetens som strategi*. Stockholm: Prisma, 1997.
- Högskolelagen* SFS 1992:1434.
- Högskoleförordningen* SFS 1993:100.
- Högskoleverkets rapportserie 1998:37. *En försvarshögskola på väg mot akademien*. Stockholm: Högskoleverket, 1998.
- Lindholm, M. (red). *Pedagogiska grunder* (M 7749-290001). Stockholm: Försvarmakten, 2000.

- Marinens Behörighetsutredning (MBU) – Betänkande/Behörighet.* Stockholm: Forsvarsmakten, 2002.
- MHS 1961-1986.* Stockholm: Militärhögskolan, 1986.
- Officersförordningen SFS 1994:1434.*
- Regeringsbeslut. *Utveckling av det militära försvarets utbildningssystem.* 2002-03-14, utredningsdirektiv 2002:41, Forsvarsdepartementet.
- Regeringsbeslut. *Uppdrag angående ett reformerat personalförningssystem inom Forsvarsmakten.* 2002-04-25, Fö2002/920/MIL, Fö2002/1038/RS (delvis).
- Riksrevisionsverket. *Officerarna i försvaret – utbildning, utnyttjande och kompetens.* Rapport 1998:47.
- Riksrevisionsverket. *Avveckling av officerare och kompetensförningsläget inom Forsvarsmakten.* Rapport 2001:7.
- Riksrevisionsverket. *Försvarets omstrukturering Granskning av materiel- och personalförning.* Rapport 2002:14.
- Sandberg, J., Targama, A. *Ledning och förståelse, Ett kompetensperspektiv på organisationer.* Lund: Studentlitteratur, 1998.
- SOU 1998:42 *Forsvarsmaktsgemensam utbildning för framtida krav.* Slutbetänkande av Utredningen om Forsvarsmaktens skolverksamhet. Stockholm: Fritzes, 1998.
- SOU 2001:23 *Personal för ett nytt försvar.* Betänkande av Personalförningsutredningen 2001. Stockholm: Fritzes, 2001.
- SOU Skrivelse om det militära försvarets långsiktiga kompetensbehov. *Utredningen om militära försvarets utbildningssystem.* Dnr 2002/7, 2002-10-23.
- Tornberg, C. *Försvar och kunskap.* Stockholm: Forsvarshögskolan, 1998.

Kompetensmodellen

Övervägda alternativ vid akademisering

1 Avgörande frågor vid val av organisationsform

Om FHS består prövningen inför ett presumtivt beslut om examensrätt finns flera organisatoriska former för FHS som högskola. Examensrätt ges dock inte förrän frågan om den organisatoriska formen är löst och de två frågorna bör därför behandlas i ett sammanhang. Det finns också, som framgår nedan, en organisatorisk form där formell prövning av examensrätten inte sker.

De viktigaste avgörandena vid val av organisatorisk form gäller följande punkter.

- A. Skall Militärhögskolornas samt vissa Fack- och Funktionsskolors *utbildningar* också akademiseras? Detta skall vara målet eftersom det krävs för att den grundläggande officersutbildningen skall leda till en akademisk examen. I dag bedöms dock kvaliteten på verksamheten vid MHS och Fack- och Funktionsskolor inte genomgående vara tillräckligt hög för detta.

- B. Skall FHS sträva efter att bli en civil högskola d.v.s. lyda under Utbildningsdepartementets utgiftsområde och högskolelagen, HL, och högskoleförordningen, HF? Skall FHS, som alternativ, sträva efter att bli en sektorshögskola under Försvarsdepartementets utgiftsområde och högskolelagen men med egen förordning eller med både egen lag och förordning? I fallet civil högskola finns tre alternativ (med underalternativ vad gäller finansieringsform).
  - FHS kan bli *del av en civil högskola* eller av ett civilt universitet under Utbildningsdepartementets utgiftsområde. Verksamheten skulle kunna betraktas som en särskild uppgift för den civila högskolan/universitetet och skulle då kunna bedrivas inom en särskild inrättning, enligt före-

skrifter som regeringen meddelar (jfr. 3 kap. 8 § högskoleförordningen (1993:100). Institut av denna form finns inrättade. Varje sådan inrättning har en egen individuell förordning som definierar dess uppgifter. Den har egen styrelse med specificerade uppgifter vars ledamöter utses av regeringen. Styrelsen utser "föreståndare" för inrättningen. Vi bedömer att en sådan inrättning skulle kunna vara ganska självständig avseende organisation och ekonomi. Den bör också till stor del kunna vara självständig ifråga om sin verksamhet eftersom denna ses som en särskild uppgift som på förhand är definierad i dess förordning. Examensrätten finns hos universitetet eller högskolan som inrättar ifrågakommande ämnen. Verksamheten skulle i detta fall till övervägande del kunna bestå av *uppdragsutbildning* där Forsvarsmakten är uppdragsgivare. Detta bör kunna framgå av förordningen där utbildningen ses som en särskild uppgift, för vilken högskolelagen och högskoleförordningen skall gälla, men som ändå inte är grundläggande högskoleutbildning.

- FHS kan också flyttas över till en civil högskola utan att någon särskild inrättning bildas. Samma regler gäller då för den som för alla andra utbildningar i högskolan. Normal form för utbildningen i detta fall är *anslagsfinansierad utbildning*. För att utbildningen skall kunna bedrivas som uppdragsutbildning med Forsvarsmakten som uppdragsgivare enligt förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor krävs bl.a. att utbildningen avser personalutbildning eller behövs av arbetsmarknadsskäl. I andra fall krävs det att regeringen medger undantag från förordningen och detta måste bedömas som osäkert.
- Teoretiskt skulle FHS kunna bli en *egen civil högskola*. Som sådan inrättas den av riksdagen. Den skulle lyda under högskolelagen vilken förutsätter att utbildningen huvudsakligen bedrivs som grundläggande högskoleutbildning (uppdragsutbildning anses inte som grundläggande högskoleutbildning). Det bedöms som orealistiskt att man inrättar en civil högskola baserad på att den huvudsakliga verksamheten skall utgöras av uppdragsutbildning.

- Av alternativen bedöms "del av en civil högskola" vara lättast att genomföra och det som bäst uppfyller de krav som Försvarsmakten ställer för att gå med på en akademisering av FHS.

I fallet *sektorshögskola* finns två huvudalternativ, nämligen med anslagsfinansierad utbildning och med uppdragsfinansierad utbildning.

- I dag arbetar FHS huvudsakligen med uppdragsutbildningar för Försvarsmakten, FM. Högskolelagen accepterar inte att en högskola baserar sin utbildning huvudsakligen på uppdrag. Ett kvarhållande av formen uppdragsutbildning för den huvudsakliga verksamheten skulle kräva en ny, särskild lag och förordning där FHS skulle ges rätt att utfärda samma generella examina med samma krav som anges i examensordningen. En sådan särskild lag skall fastställas av riksdagen och det bedöms svårt att få en sådan antagen på de premisser som gäller d. v. s. att huvuddelen av verksamheten vid högskolan är uppdragsverksamhet.
  - Det alternativ för finansiering och styrning av en sektors-högskola, FHS, som är rimligast att få genomfört och som bäst leder till åsyftat mål är anslagsfinansiering med den mål- och resultatstyrning som gäller för alla universitet och högskolor. Det skulle innebära att Försvarsdepartementet, Fö, ger anslag till FHS för att genomföra utbildningen. Detta motsvarar vad som gäller för Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, som är en sektorshögskola under Jordbruksdepartementet.
- C. Hur påverkas FM:s inflytande över utbildningen av en akademisering? Formerna för inflytande är flera, utöver finansieringen av forskning och utbildning (uppdrags- eller anslagsfinansiering), även styrorgan, avtal och föreskrifter för ett framtida FHS. Av finansieringsformerna ger uppdragsfinansiering det största inflytandet för beställaren av utbildning d.v.s. i detta fall FM. Inflytande via styrorgan, avtal och föreskrifter är svårare att bedöma. Utfallet här beror på förhandlingar och beslutande instanser.

Utredningen har sorterat bort de alternativ som är mest orealistiska vad gäller måluppfyllelse, genomförande samt accepterbarhet hos de berörda d.v.s. i första hand FM och FHS.

2 Detaljerat granskade förslag

Utredningen värderar nedan mera i detalj fyra alternativ. Alternativet *egen civil högskola* under Utbildningsdepartementets utgiftsområde behålls för att belysas ytterligare.

Alternativ.

- a. FHS som sektorshögskola under Fö med anslagsfinansiering, *FHSa*
- b. FHS som sektorshögskola under Fö med uppdragsfinansiering, *FHSb*
- c. FHS som del av ett civilt universitet i form av "inrättning för särskilda uppgifter", *FHSc*, med uppdragsfinansiering.
- d. FHS som civil högskola med anslagsfinansiering, *FHSd*

Mål med akademiseringen avseende omfattning

Det långsiktiga målet är att all militär utbildning som fyller kvalitetskraven skall få akademisk status. FHS akademiseras och läggs under Fö alternativt under Utbildningsdepartementet. MHS och Fack- och Funktionsskolornas *utbildningar* i form av program och kurser akademiseras i den takt som är möjligt med hänsyn till deras kvalitetsutveckling och FHS:s kapacitet att ta program- och kursansvar avseende kvalitet ("kvalitetssäkra"). MHS och Fack- och Funktionsskolorna tillhör dock även i det läget fysiskt Försvarmakten.

3 Bedömning av de fyra alternativen

3.1 Forskningen

I alla ovanstående fall kan huvuddelen av forskningen uppdragsfinansieras både från FM och "externa" uppdragsgivare. FHS bör, liksom alla högskolor, också få ett basanslag för att driva "fri forskning" d.v.s. sådan där forskarna själva väljer forskningsuppgift.

Detta kommer i fallet *sektorshögskola* (a och b) från Fö och i fallet *del av eller egen civil högskola* (c och d) från Utbildningsdepartementet (genom transferering från Fö). Dock skulle även i det senare fallet Fö eller FM kunna stå för denna del genom att ge ett uppdrag gällande "fri forskning". I fallet c går uppdragsmedlen till den särskilda enheten, men overhead kommer att tas ut för att täcka FHS del av infrastrukturkostnaden. Nivån på overhead-påslag på uppdragsforskning inom den civila högskolan fastställs i dag ofta genom förhandlingar särskilt om det rör sig om större satsningar eller projekt. Detta bör bli fallet även här.

Forskningsmiljön som FHS kommer att verka i är i fallen a, b och d en vidareutveckling av den som finns i dag. I fallet c kommer FHS in i en större forskningsmiljö där man både kan "ta och ge". FHS förfogar själv över forskningsmedlen och styr därmed samarbetet med övriga delar av värduniversitetet och andra externa forskningspartners.

3.2 Inrättande och examina/examensrätt

Sektorshögskola, FHSA, beslutas av riksdagen och förutsättningar för att få examensrätt prövas av Högskoleverket. Regeringen inrättar examina för sektorshögskolan i en egen examensordning och föreskriver även vilka examina som får ges av högskolan. Som redan sagts bör de två frågorna behandlas i ett sammanhang.

Beslut om att FHS skall bli *del av civil högskola, FHSc*, sker genom att riksdagen beslutar om byte av huvudmannaskap för FHS. Examensrätten behöver inte prövas formellt av Högskoleverket i detta fall. Den finns hos den civila högskolan. Om en ny examen, t.ex. yrkesexamen, behöver inrättas gör regeringen detta. Vårduniversitetet inrättar huvudämnen, i detta fall främst krigsvetenskap.

Egen civil högskola, FHSD, beslutas av riksdagen och får examensrätt prövad av Högskoleverket. Huvudman för den är staten och den finns under Utbildningsdepartementets utgiftsområde. Den omfattas av högskolelag och högskoleförordning (med dess examensordning). Den har stor frihet att verka inom lagens och förordningens ramar samt i enlighet med de rättigheter, gällande bl.a. examination, som den ges av regeringen.

3.3 Utbildningen

Bedömningar faller här i huvudsak tillbaka på frågan om *anslags- eller uppdragsfinansierad utbildning*, alltså grundläggande högskoleutbildning eller uppdragsutbildning och den styrning av utbildningen som detta innebär. I fallet *FHSb*, en *sektorshögskola med uppdragsutbildning*, kommer huvuddelen av utbildningen vid högskolan att finansieras via uppdrag. Den utbildningsdel som *FHSb* har riktad mot civila samhället och som är anslagsfinansierad är liten. FHS kan då inte omfattas av högskolelagen som föreskriver att utbildningen i huvudsak skall vara grundläggande högskoleutbildning. För att FHS ändå skall kunna ge akademiska examina bedöms att en särskild lag måste bestämmas för FHS:s verksamhet. Lagen fastställs av riksdagen, och kan vara svår att få gehör för. *FHSb* blir i detta fall inte en högskola under högskolelagen men utbildningen får akademisk standard om samma system med examina och examensrätt tillämpas som gäller för högskolor under högskolelagen.

Mot ovanstående bakgrund har alternativ *FHSb* ansetts mindre framkomligt och intressant än övriga alternativ och utredningen är mycket tveksam att gå vidare med det.

Sektorshögskola med anslagsfinansiering, FHSA, kommer att få medel för utbildningen från Fö som ett anslag relaterat till volym, omfattning och examination (om samma principer tillämpas som i den civila högskolan). Regeringen föreskriver vilka examina som får avläggas samt fastställer mål för de examina som skall ges (examensbeskrivningar) i en särskild examensordning för FHS.

FHS som *del av civil högskola, FHSc*, har som särskild uppgift att ge *uppdragsutbildning* för Försvarsmakten. Denna uppgift kommer att vara en mindre del av hela högskolans/universitetets utbildning. I den särskilda förordningen kan föreskrivas att högskolelagen och högskoleförordningen skall gälla för utbildningen.

För en *egen civil högskola med anslagsfinansiering, FHSd*, är friheten stor. (Se ovan under inrättande.) Ramar för högskolans agerande och organisation ges i högskolelagen och förordningen.

3.4 Styrning och inflytande

Här skiljer sig de fyra fallen åt. Inflytande genom finansiering har belysts ovan både för forsknings- och utbildningsverksamheten. I fråga om styrorgan gäller i fallet *sektorshögskola med anslagsfinan-*

siering, FHSA, att regeringen tillsätter styrelsen. Denna bör ha en majoritet av högskoleexterna representanter och i övrigt representation av lärare och studenter. (I högskolelagen står det följande: "Regeringen utser ordföranden i en högskolas styrelse. Rektor skall ingå i styrelsen. Regeringen utser flertalet av styrelsens övriga ledamöter. Lärare och studenter vid högskolan har rätt att vara representerade i styrelsen. Till ordförande i styrelsen bör regeringen utse någon som inte är anställd vid den högskola som uppdraget avser"). Det skall inrättas ett särskilt organ för grundutbildningen där lärarna har majoritet och där studenterna är representerade. Exempel på sektorshögskola av detta slag är Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Någon *sektorshögskola med uppdragsfinansiering, FHsb*, finns inte i dag. En sådan bedöms kräva en särskild lag (ej högskolelagen). Det torde vara svårt att få en högskola inrättad på dessa villkor. I fallet *del av civil högskola, FHSc*, föreskrivs i förordningen för den "särskilda inrättningen" uppgifter, organisation, hur styrelsen skall sammansättas m.m. FHSc lyder dock under värdunder universitetets styrelse. Eventuellt kan Försvarsmakten få representation där. Regeringen tillsätter majoriteten av dessa styrelseledamöter. Därtill skulle också någon av lärarrepresentanterna i styrelsen kunna komma från FHS.

I fallet en *egen civil högskola med anslagsfinansiering, FHSD*, gäller högskolelagen enligt ovan och högskoleförordningen med dess examensordning. Högskolan beslutas av riksdagen och får sin examensrätt av Högskoleverket. Den lyder under Utbildningsdepartementet och har stor frihet att välja sin väg så länge den uppfyller akademiska kvalitetskrav och har en ekonomiskt sund verksamhet.

3.5 Lärartillsättning m.m.

I samtliga fall sker lärartillsättning enligt högskolelagen och högskoleförordningen för professorer och lektorer (d.v.s. samma regler som i dag tillämpas på FHS). När det gäller sektorshögskola får, om inte regeringen föreskriver annat, högskolan själv bestämma krav på och tillsättning av övriga lärare. När det gäller del av civil högskola finns det bestämmelser i högskoleförordningen om vilka lärare som får finnas vid en högskola och om deras behörighet och anställning. Det torde inte vara något problem att anställa militära lärare i aktuella befattningar.

Behörighet, avskiljande från utbildningen, överklagande. Här behöver det inte bli någon avgörande skillnad mellan alternativen. Frågorna bedöms kunna lösas tillfredsställande för FM.

3.6 Övrigt

Det bör här påpekas att anpassning av alternativet *del av civil högskola, FHSc*, till Forsvarsmaktssidans önskemål och krav blir beroende av förhandlingarna med det presumtiva värdunderstitet och andra inblandade. Regeringen beslutar om förordningen för den särskilda inrättningen. Det finns inget exempel på enhet av FHS:s storlek som inordnats i civilt universitet på detta sätt.

För fallet *sektorshögskola med anslagsfinansiering, FHSA*, finns ett exempel i Sverige, det stora Sveriges Lantbruksuniversitet som ligger under Jordbruksdepartementet.

4 Slutsats av bedömningen

Slutsatsen är att alternativen *FHSA* och *FHSc*, d.v.s. *sektorshögskola med anslagsfinansiering* respektive *del av civil högskola med uppdragsfinansiering* ur ett samlat perspektiv, genomförbarhet och måluppfyllelse, är de som utredningen bedömer har störst möjlighet att leda till målet och därför vill gå vidare med. Båda alternativen ger Fö och/eller FM inflytande på avtal, regelverk, målformuleringar och ekonomi.

Alternativ *FHSc*, del av civil högskola, bedöms vara det som enklast och snabbast leder till egen examensrätt i forskarutbildningen.

Alternativet *FHSc* har avförts från diskussionen då det bedöms som orealistiskt att få genomfört och inte heller leder till uppsatta mål för de militära utbildningarna. Det leder inte heller till målet en Forsvarshögskola som blir erkänd som likvärdig partner i högskolevärlden.

Alternativ *FHSc*, egen civil högskola med anslagsfinansiering, har avförts då det avseende inflytande bedöms föra FHS och officersutbildningen alltför långt bort från Forsvarsmaktens inflytande.

Examensbeskrivning för yrkesexamen

Omfattning

Officersexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt minst 40 poäng. Dessa poäng utgörs av kurser på högskolenivå inom yrkesofficersutbildningen. Därtill ställs krav på genomgången yrkesofficersutbildning enligt Officersförordningen (1994:882) samt psykologisk lämplighet i enlighet med Försvarsmaktens föreskrifter.

Mål (utöver de allmänna målen i 1 kap 9 § högskolelagen)

För att erhålla officersexamen skall studenten ha

- förvärvat kunskaper och färdigheter som utgör grund för officersyrket samt kunna tjänstgöra som utbildare samt chef för förbandsenhet i insatsorganisationen
- förvärvat kunskaper som förbereder för tjänstgöring i militär internationell verksamhet
- förvärvat kunskaper inom svensk säkerhetspolitik och totalförsvarets funktioner i fred, kris och krig
- tillägnat sig kunskaper i krigsvetenskap och tillämpad krigsvetenskap
- förvärvat kunskaper för att utöva ett tydligt ledarskap som bygger på ett etiskt och moraliskt förhållningssätt och som är i överensstämmelse med internationell rätt (folkrätt)

Härutöver gäller mål som högskolan bestämmer.